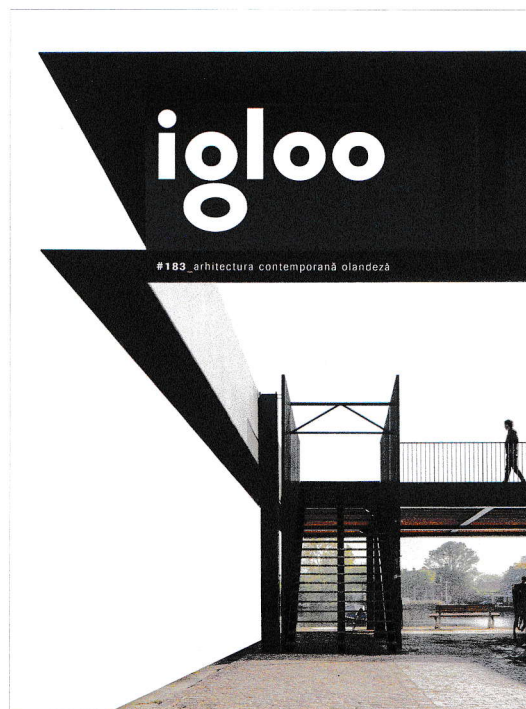

Numărul 183 din igloo continuă seria prezentării arhitecturii unei țări și în *Dosar* observă, discută și ilustrează aspecte relevante ale arhitecturii contemporane olandeze. Aici, infrastructura, orașul și clădirile sunt toate construcții, iar pământul, la rândul său, este tot o construcție obținută din apă. Pornim de aceea de la o foarte interesantă strategie a dezvoltării liniei de coastă, propusă de o echipă tânără, al cărui nume coincide cu planul de dezvoltare integrată în care cred: Foreshore. Apoi, birourile de proiectare Civic Architects și Shift Architecture and Urbanism dezvăluie abordări cu multă responsabilitate față de conversii de patrimoniu industrial și pentru straturile identitare sau de memorie a comunităților în care intervin. Next Architects conectează cu măiestrie arhitecturală maluri, ambiente urbane și oameni pe bicicletă. Printr-o suită de cinci poduri realizate foarte recent, selecția demonstrează cum fiecare dintre ele este și un loc de belvedere sau o destinație în sine – un loc de întâlnire. Frank Havermans este un artist de instalații ce folosește ceretarea urbană și arhitecturală ca suport media al lucrărilor sale. Rezultatul surprinde și indică de ce arta actuală propune problematizant.

Revista conține în *Agendă* un set de interviuri care spun „mai mult” despre Art Safari, eveniment consistent al vieții artistice bucureștene și despre un foarte interesant demers de a ilustra fotografic fenomenul periferiei bucureștene în proiectul PeriferiaB susținut de Petruț și Ioana Călinescu. Credo-ul arhitectului italian Massimiliano Fuksas indică de ce arhitectura trebuie să emoționeze. Un muzeu Libeskind și o școală sunt câteva din proiectele comentate în actualitatea internațională.

City Plus aduce trei moduri de a îmbogăți experiența urbană olandeză prin: gândirea unui oraș plutitor, acoperișuri verzi și îmbrățișarea tehnologiilor de ultimă generație într-o conversie de patrimoniu industrial. *Eseul urban* privește infrastructura ca element identitar al orașelor olandeze.

O suită de birouri de înălțime mare – Timpuri Noi Square și scăzută – BNT notifică în rubrica *Proiecte* buna practică arhitecturală a acestui program în creștere. Apoi, un alt subiect sensibil, locuințele lotizate Bliss și o casă la periferie, Casa Studio, pun toate în discuție probleme rezidențiale explicând decizii arhi-

Copertă: Plushaven Harbour Pavilion Tilburg – Civic Architects. Foto: ©Stijn Bollaert

tecturale. O recuperare interesantă conferă unei locuințe de fost hidrotehnician, Casa Prișcu, o identitate interioară de secol 21.

Altitude este un restaurant al cărui ambient interior a fost complet redefinit. Toate aceste proiecte realizate în România demonstrează cum arhitectura contemporană de la noi este în curs de „alinieră” europeană. (Am evitat special cuvântul *armonizare* a cărui supra-utilizare în discursul politic îl face lipsit de substanță.)

Plină de substanță estetică este maparea Anti-Minimalismului din rubrica *Design*, care reușeste cu exemple din Olanda și România să explice un fenomen semnificativ ca reacție consistentă și extrem de actual.

director arh. Bruno Andreșoiu
director executiv arh. Adrian Ciocăzanu
redactor-șef arh. Françoise Pamfil
grafică Crăița Frunză
secretar general de redacție Andreea Amzoiu
redactori Manuela Zipsiș, Viorica Buică, Silvia Gugu, Ioana Iancu, Ioana Păunescu
colaboratori Cristian Brăcăcescu, Catrinel Negru, Anca Rotar, Anca Sandu Tomaszewski
fotografie Andrei Creangă, Cosmin Dragomir, Radu

Malașincu, Andrei Mărgulescu, Vlad Pătru, Arthur Țințu
dtp, procesare imagine Cristian David
pr & comunicare Iuliana Dumitru
publicitate & marketing
Petre Lică - petre.lica@igloo.ro
Alexandru David - alexandru.david@igloo.ro
financiar & abonamente
Ioana Nastea, Magnolia Boștinăru,
Alina Dobrinioiu - abonamente@igloo.ro
tipar Master Print Super Offset

AGENDA

- 12** Marginalia. Limite trasate și dizolvate
- 14** Art Safari 2018
- 16** București periferic
- 20** Grupul Școlar Louis de Vion
- 24** În favoarea emoției. Interviu cu arhitectul Massimiliano Fuksas
- 28** Monumentul Național al Holocaustului. O stea din beton

ESEU

- 34** De la woonerf la pista Van Gogh

CITYPLUS

- 36** Spațiul urban olandez: trei ipostaze
- 38** Orașul plutitor. Noile scenarii urbane
- 40** Orașul verde. Recuperarea acoperișurilor

- 42** Orașul postindustrial. Noul mediu digital
- 44** Rotterdam. Strategii pentru un oraș “child-friendly”

TEORIE

- 48** A fost și el tânăr. Arhitectul Otto Wagner de la 1841 la 1890

INOVAȚIE

- 52** Theca_Cloud_Blade. Centru de Conferințe în EUR

SMART HABITAT

- 56** Samsung QLed. Designul unei experiențe multisenzoriale
- 58** Philips SceneSwitch. Un bec. Un întrerupător. Trei setări ale luminii

PROIECTE

- 66** Neo-raționalism. Imobil de birouri Timpuri Noi Square
- 80** Volumetrie osmotică. Birouri BNT
- 92** Case individuale în ansamblu. Bliss Residence
- 100** Pianul, biblioteca, șemineul. Casa Studio
- 110** Mănăstirea Comana
- 120** Casa Prișcu. Trecut reinterpretat
- 128** Secvențe reinventate. Restaurantul Altitude

DOSAR

- 136** Arhitectura contemporană olandeză
- 138** Dilema (post)colonială
- 140** Foreshore
- 147** Shift Architecture and Urbanism
- 156** Work, body, leisure
- 157** Civic Architects

- 162** NEXT conectează. Arhitectura podurilor
- 172** Frank Havermans
- 173** Operațiunea secretă 610

DESIGN

- 178** Entuziasm anti-minimalist
- 180** Atelier Shuman. Constelații industriale
- 182** David Sandu. Arheologie onirică
- 184** Foræva. Rochia unui basm viitor
- 186** Experiment în designul olandez contemporan
- 188** As above, so below. Design din praf de stele
- 190** Blom & Blom. Personalitatea corpurilor de iluminat
- 192** Frank Kolkman – Outrospectre. Despre extracorporealitate
- 194** Social Label. Dimensiunea socioeconomică a designului

Imposturomania

Făcându-mi zilele trecute curat în telefon am dat, ca tot omul, peste o grămadă de poze făcute de-a lungul timpului și de-a latul spațiului, în siajul variilor peregrinări. Mă refer aici numai la imaginile cu încropeli umane și românești, și nu la celelalte: copii, pisici, panseluțe și alte locuri comune ale zaharicalelor rozalii de uz memorialistic (de care de fapt nu prea am, stați liniștiți!). Categorisindu-mi eu imaginile autohtone, nu mică mi-a fost mirarea și nici entuziasă constatarea că folderele și imaginile #K (de la marcak) erau semnificativ mai numeroase decât celelalte. Adică, în telefonul meu ororile (relativ vesele) copleșesc imaginile pozitive, ce merită reținute. Sigur că putem invoca aici decizii subiective de cadrare, dar totuși, ceva obiectiv rămâne. Adică și pe scurt, peisajul autohton abundă în produse #K, câștigătoare detașate în lupta cu normalitatea și decența.

Astfel, în cap mi s-a format firesc interogația sinceră: *Ce (mama) dracu' se întâmplă?* Și cum încerc să nu-mi las întrebările fără răspuns, am baleiat o vastă listă de opțiuni simple ca posibile explicații ale stării de fapt: prostie, lene, incompetență, corupție, sărăcie, ticăloșie, mitocănie, infatuare, delăsare, beție, prost gust, incultură, mahmureală, tâmpenie, cretinism, i(a)moralitate, nesimțire, proastă creștere ș.a.m.d. Cum multitudinea opțiunilor nu este niciodată de natură a limpezi treaba, am încercat să distilez compotul toxic într-o esență atotcuprinzătoare, care să păstreze în ea neplăcuta diversitate a variantelor. După o lungă perioadă de fierbere cu bolboroseli fetide, la suprafața magmei pestilențiale a ieșit până la urmă un cuvânt: impostură. Năucit de aburii răi, am făcut un pas în spate pentru a contempla cu mintea limpede noțiunea și, ce să vezi: haosul ambiant s-a ordonat cuminte și lumea absurdă în care ne mișcăm a căpătat, brusc, sens. Nu unul bun și dătător de speranță, desigur, dar cel puțin o formulă explicativă acoperitoare.

Da, felul în care arată lumea românească se datorează nu prostiei, corupției, ticăloșiei etc., ci imposturii. Toate celelalte sunt doar aromele, componentele marii caracteristici naționale – impostura. Vă veți întreba poate, cum adică, de ce nu toate celelalte sau fiecare în parte, după caz? Pentru că nocivitatea lor, cât timp nu intră în rețeta imposturii, rămâne limitată, benignă, locală. Doar impostura le pune cu adevărat în scenă, le scoate de la naftalină, le transformă în vedete. Prostul fără funcție rămâne un prost izolat. Coruptul, dacă nu e prea lacom, poate să nu încurce prea mult: își completează veniturile fără să tulbure apele. Mitocanul rămâne subscris mahalalei care l-a creat. Abia când impostura se impune ca portativ, tarele își pot atinge potențialul nociv.

La ce mă refer, totuși, când spun impostură? La înșelătorie deliberată și minciună interesată. La utilizarea lor în scopul de a obține ceva necuvenit, de a masca ilegalitatea. La uzurpare și falsificare de poziții, de competențe, de merite și beneficii. La a te da drept ce nu ești și a nu face ceea ce promiți. La sinecuri și mezalianțe lucrative. La ipocrizie devenită *modus operandi*.

Am pornit însă de la fotografii cu peisajul construit românesc și am ajuns la impostură. Ar putea părea ușor abrupt, dar procesul nu e nici aberant nici prea complicat. Iată traseul pe care l-a parcurs mintea mea: orice construcție urâtă și proastă este consecința asumării de cei care o fac posibilă a unor competențe (sau talente, sau priceperi) care, evident, le lipsesc. Adică a unei imposturi în cea mai clasică accepțiune. Vorbim aici, simultan sau pe rând, de arhitecți și ingineri care desenează, autorități care aprobă, comanditari care-și impun viziunea, constructori care o execută. Rezultatul spune mai limpede

decât orice examen de capacitate că, dacă nu toți, măcar unii dintre ei nu ar trebui să fie în poziția în care se găsesc. Și totuși numele lor este legiune! Extrapolând, că doar nu de construcții urâte moare țara asta, în cam orice domeniu observi aceeași formulă toxică în procesele devenirii. Sănătate? Educație? Justiție? Administrație publică? Sport? *#younameit!* Peste tot ies la iveală personaje complet neadecvate, când nu de-a dreptul ridicole, care transmit, toate, o singură certitudine: trebuiau să se afle altundeva.

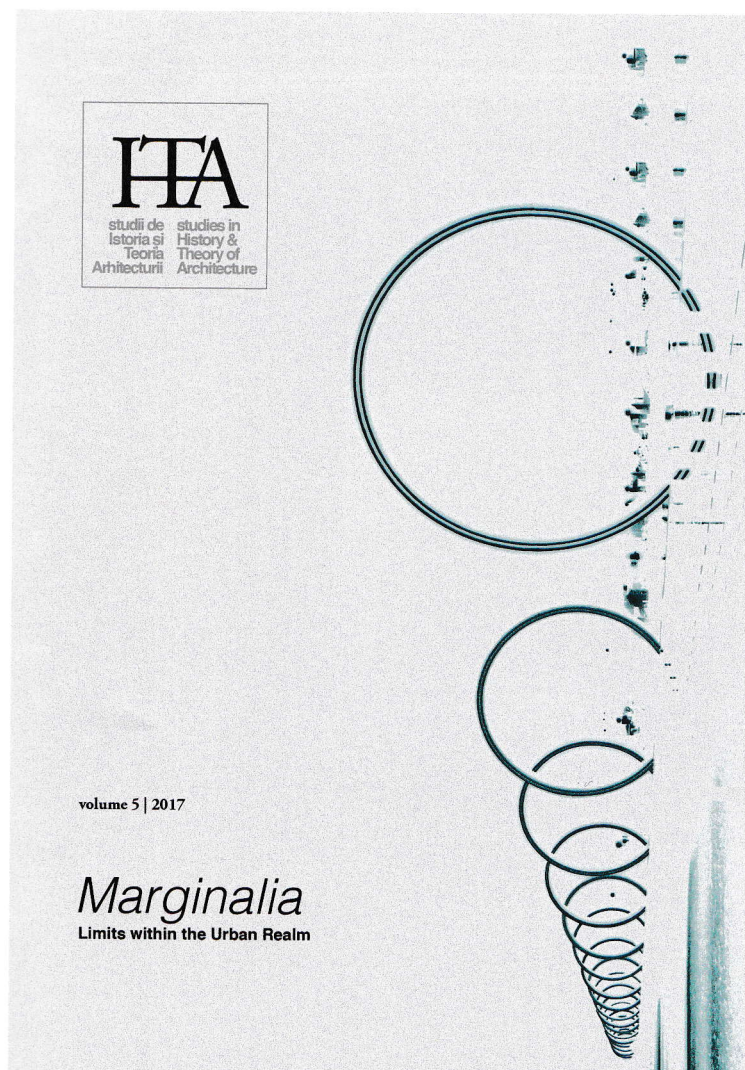
Sunt unii care văd începutul culturii imposturii în vremea instaurării regimului comunist. Anihilarea sistematică a elitelor societății interbelice și înlocuirea lor cu opusul absolut – scursurile, analfabeții, resentimentarii, veleitarii de tot soiul – după 1945 e un argument solid. Alții, probabil mai tineri sau poate doar ușor amnezici, plasează dezlănțuirea imposturii în viața publică la începutul anilor '90, odată cu gașca venită cu Ilescu la putere și măcelul instituțional care a urmat. Sigur că în anii de pe urmă, dimensiunea publică a imposturii atinge cote nemaintălnite. Mecanismul pus în mișcare după revoluție funcționează în această direcție și se accelerează. Impostura generează impostură. S-a strigat, după Colectiv: *Corupția ucide!* Adevărat! Eu nu văd însă corupția decât ca pe o consecință logică a imposturii. Căci atunci când competența și meritele nu au nicio legătură cu poziția pe care ajungi să o ocupi, corupția devine aproape firescă. Iar incompetența nu înseamnă numai necunoașterea domeniului de acțiune și a misiunilor asumate, ci și incapacitatea de a practica o raportare etică la domeniul respectiv și la lume în general. Ajuns oriunde prin fraudă, pur și simplu nu poți înțelege noțiunea de traseu corect.

Cred însă că impostura e totuși mult mai veche pe aceste sfinte meleaguri (sigur nu atât de veche încât să-i pună în discuție pe daci, doamne iartă-mă și nu mă băga în gura protocroniștilor!). Mă pot însă gândi la caftaniri ereditare, la fanarioți unși pe criterii de înalte competențe, sau la mai recente, interbelice, camarile. Părerile despre contemporani ale unor Cantemir, Eminescu, Caragiale, Cioran, Eugen Ionescu și atâția alți ar putea fi și ele semne și dovezi, la o adică. Dacă acceptăm deci că otrava imposturii ne curge în vene nu de ieri de azi, ci cam de când avem idee despre noi înșine, atunci și strategiile de combatere a ei ar trebui revizitate.

Adică e probabil nerealist și inutil să ne imaginăm că o societate de impostori va accepta vreodată mecanisme de autocurățare. Impostorii se recunosc și se protejează. Impostorul-șef promovează impostori – slugi, pentru a nu-și pune în pericol poziția și gradul. Impostorul mic nu caută să devină competent, calificat, capabil, ci imaginează, activ, strategii de uzurpare a unor poziții superioare. El pur și simplu nu-și poate imagina că lucrurile se pot face și altfel. Succesul e consecința unei imposturi reușite, și nu a reușitei pur și simplu. Mă gândesc de aceea că singura șansă a remedierii, cu excepția unei improbabile schimbări de sistem sau acceptări de altoiurilor străine, nu stă în răsturnarea proceselor și a mecanismelor în poziție, ci tocmai accelerarea lor. Încurajând impostura, vom ajunge mai repede la capătul logic al acestei curele de transmisie a prostiei, unde se va transforma în contrariul ei. La capătul lanțului trofic al imposturii stau cei care nu știu să nu facă nimic. Impostura imposturii ar trebui să însemne, până la urmă, onestitate, competență, calificare, adecvare, nu-i așa?

De două lucruri mi-e totuși teamă. Primul ar fi că cei vizați să citească articolul ăsta și să dezvolte anticorpi. Poate chiar să decadă din calitatea de impostori. Al doilea e că viziunea postmodernă și epoca digitală condamnă oricum vremea noastră la o vastă și ubicuă impostură. *A bon entendeur*, salutare! Adică, noapte bună!

Bruno Andreșoiu

LIMITE TRASATE ȘI DIZOLVATE

Text: Radu Ponta

Cel mai recent publicat volum al revistei *Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii* – *s/TA*, intitulat „Marginalia – Limite în mediu urban” („Marginalia – Limits Within the Urban Realm”), continuă deliberarea despre limitele spațiilor locuite, anunțată în numărul precedent, focalizându-se pe cazuri ale marginalității sau limite în și împrejurul orașelor.

Variatatea și densitatea contribuțiilor pe care cele două volume succesive care tratează tema marginii le adună dovedesc că subiectul este deopotrivă relevant și inepuizabil. Nu mai puțin, volumul actual selectează acele articole care tratează direct sau indirect limite fizice care se construiesc (sau se citesc) în domeniul urban și importanța lor antropologică. Un alt aspect care caracterizează volumul actual, prin contrast cu cel precedent, ține de cum perspectiva este de această dată una arhitecturală – toți autorii sunt arhitecți – ceea ce atrage după sine o orientare accentuată către practica profesională, către proiect. Fie că articolele prezintă reflecții critice cu caracter mai general sau că se opresc asupra unor proiecte și problematici particulare, toate contribuțiile tratează direct sau indirect întrebarea legată de „construcția orașului”, *poiesis*-ul. Toate pun accentul pe importanța de a recupera pentru arhitectură sensul conceptului de limită care trimite la formă. Chiar atunci când se aduc în discuție limite psihologice sau mentale, articolele trădează implicarea emoțională a autorilor în problematica orașului.

Completând coerent această abordare, se observă de asemenea o reacție critică comună a autorilor la evaluarea orașului exclusiv în termeni economici, așa cum este aceasta ilustrată de numeroase atitudini contemporane sau de la fel de multe proiecte.

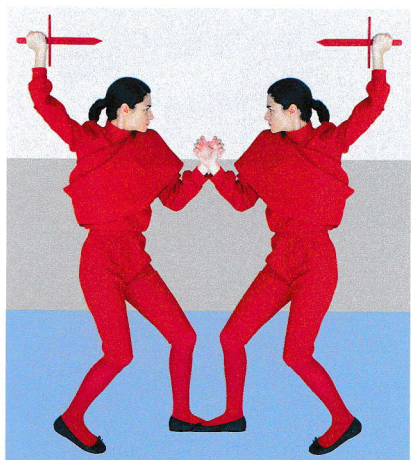
În final, indiferent de limita pe care diversele articole o tratează, aceasta nu are altă șansă decât să se dizolve într-o porozitate primitoare în care lucrul profesioniștilor, arhitecți sau urbaniști, lasă loc și mizează pe contribuțiile utilizatorilor.

La aniversarea a cinci ani de Art Safari București, arta se întoarce în stradă, acolo unde povestea a și început. Arhitectul Attila Kim se va ocupa în acest an de proiectul amenajării pavilionului, iar Art Safari 2018 promite să fie o ediție dinamică în care arta contemporană, dar și cea muzeală se vor reîntâlni într-un context inedit. **Ioana Ciocan**, Director General Art Safari București ne-a oferit șansa unei priviri în culisele evenimentului.

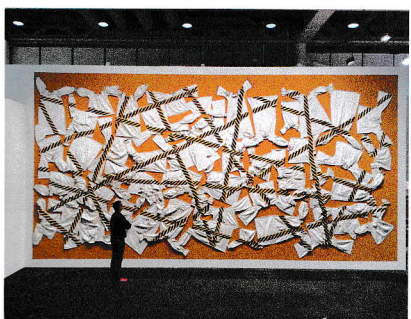
Interviu realizat de Manuela Zipsiș

Ioana Ciocan

Arantxa Etcheverria, *Războinicii*, fotografie digitală, 2017

Mircea Cantor, *Anthroposynaptic*, 2015, 450x900 cm, broderie pe pânză (cămăși românești pentru femei și bărbați), aspecte din cadrul instalației de artă de la Art Basel Unlimited 2015, ©2015 Mircea Cantor. Toate drepturile rezervate.

Care este povestea din spatele conceptului „muzeului temporar” Art Safari 2018?

Art Safari București împlinește 5 ani, deci ne aflăm în fața unei ediții foarte importante. De aceea, ne întoarcem în Piața George Enescu din Capitală, acolo unde s-a născut povestea noastră. Ne bucurăm de patronajul Primăriei Municipiului București, iar proximitatea față de Palatul Regal, actualmente Muzeul Național de Artă al României, și față de Ateneul Român, omagiază transformările culturale pe care Carol I le-a adus Bucureștiului și României. Ne doream să organizăm acest eveniment cultural într-un pavilion expozițional contemporan, așa cum vedem la marile evenimente și târguri de artă internaționale. Anul acesta, arhitectura Art Safari va fi semnată de Attila Kim (sau Stararchitekt – cum a fost numit de presa germană, ca urmare a spectaculosului stand al României de la târgul de carte de la Leipzig), comisarul României la Bienala de la Veneția, edițiile 2016 până în prezent.

Cum va fi marcată aniversarea a cinci ani de Art Safari?

Ediția aniversară Art Safari București, va sărbători, prin expozițiile sale muzeale tematice, arta românească. Pe de-o parte, Pavilionul Muzeal „Natural-Cultural”, care cuprinde un corpus de lucrări din colecții publice și private, „schitează, într-un format condensat, un spațiu al producției artistice românești ce stă sub semnul unei firești convergențe dintre filosofie, etnografie, teoriile științifice, spiritualitate și artă”, după cum a declarat chiar curatorul Alina Șerban. De cealaltă parte, celebrul curator francez al Fundației Louis Vuitton, Hervé Mikaeloff, va avea o abordare opusă, printr-o expoziție de artă contemporană care va aduce în același loc mai multe generații de artiști contemporani și multiple practici artistice ale secolului XXI. Platforma va ridica întrebări și va crea o legătură între trecut, prezent și viitor, împărțind viziuni diferite asupra arhitecturii, utopiilor, cunoștințelor, memoriei

și dorinței lor de a primi sau de a se elibera de patrimoniul public. Fără a pretinde că desenează o hartă completă a scenei artistice românești, Hervé Mikaeloff ne va arăta integralitatea sa, trecută prin filtrul său curatorial.

În premieră, în cadrul Programului Internațional, artistul german Clemens Behr va crea o instalație, special pentru Art Safari. Tot în cadrul acestui program, vom avea și un performance realizat de artiștii suedezi Hanna Karlsson, Rebecca Evanne, Olof Persson și Anna Stigert.

O altă premieră națională va fi expunerea colecției de artă a BCR (peste 50 de lucrări). Printre tablourile expuse se regăsesc opere ale lui Iosif Iser, Camil Ressu, Ion Theodorescu Sion, Nicolae Tonitza, Gheorghe Petrașcu, Ștefan Luchian, Rudolf Schweitzer-Cumpăna, Dumitru Ghiață, Horia Bernea, Alexandru Ciucurencu, Henri H. Catargi, Samuel Mutzner, Jean Alexandru Steriadi, Ion Țuculescu, Corneliu Baba, Theodor Pallady, Nicolae Dărăscu, Eustațiu Stoenescu, Octav Băncilă și Max Arnold.

Câte ceva din culisele expoziției de artă contemporană curatoriată de Hervé Mikaeloff?

Expoziția de artă contemporană „Art on Stage” va fi structurată sub forma unei scene, un lucru inedit și unic pentru Art Safari, pe care artiștii nu doar vor expune lucrări, ci vor și performa. Selecția lui Hervé Mikaeloff, care are o afinitate pentru arta contemporană românească, va cuprinde lucrări de Alex Mirutziu, Arantxa Etcheverria, Ciprian Mureșan, Cristian Rusu, Daniela Pălimariu, Ioana Stanca, Marius Bercea, Mircea Cantor, Radu Cioca, Răzvan Anton, Răzvan Boar, Șerban Savu, Vlad Nancă, Vlad Olariu, dintre care și lucrări aflate în colecția Fundației Louis Vuitton. Să nu uităm și de programul „Art Safari Kids”, care va cuprinde tururi ghidate desenate special pentru copii, ateliere și cursuri de artă.

Cu ce senzație/provocare v-ar plăcea să rămână vizitatorii?

An de an, descoperim prin filtrul curatorilor Art Safari arta clasică și modernă românească și ne bucurăm să împărțăm publicului nostru aceste importante opere. Să vizitezi Art Safari București este o ocazie unică de a vedea opere care nu sunt aflate în expunerea permanentă a muzeelor sau opere aflate în colecții private.

BUCUREȘTI PERIFERIC

Lacul Morii

Elena, vânzătoare de legume, Roșu